

ŽEMAIČIŲ VYSKUPYSTĖ

§16

ŠVENTĖS

Senovės žemaičiai, atlikdami prisakymus tikėjimo savo, šventino nekurias dienas, kaipo tai: 1. Kovo mėnesio 15 dieną, buvo tai šventė Ganyklio, piemenų dievaičio, Liadonos ir Saulės. 2. Pirmą dieną karvelio mėnesio, arba šventę, ant garbės pavasario ir Pergrubio įstatytą. Pačioj pradžioj šventės sodų mergaitės susirinkusios bėgo į laukus sutikti pavasario, paskui, joms sugrįžus, kunigas, susiejęs žmonėms, išgėrė taurę alaus, meldamas dievų, kad vaisius žemės suteiktų, po to visi gėrė pakarčiui alų. 3. Šventė Rasos, sukankanti 23 birželio, arba prieš pat šv. Joną Krikštytoją. 4. Pusėj rugsėjo mėnesio šventino didžią šventę ant garbės mažne visų dievų, o labiausiai Žemininko. 5. Ant galo 25 dieną siekio šventino tarsi bengdami senuosius metus, o naujus pradėdami.

§17

Štai trumpitelys aprašymas tikėjimo pirm penkių šimtų metų gyvojusių senolių mūsų. Tiesa, jog tikėjimas tas buvo klaidus ir išganymo dūšioms atnešti negalys, vienok Lietuvos kunigaikštystei dideliai geliavo. Tas tai tikėjimas darė, jog žemaičiai, drąsūs ir narsūs karėse, pirmaisiais buvo kareiviais didžių Lietuvos kunigaikščių, tas juos, nors išskydusius po miškus, vienos nakties būvy surinkdavo į vieną būrį dėl atmonijimo neprieteliams²⁰. Tas ant galo kutino juose didį norą liuosumo, katruo šildyti, stengė atsiremti nuo Kuršo ir Prūsų griaunantiems į Žemaičių žemę vokiečiams, o tokiu būdu liuosais išlikti. Ko viso šiandien vos šašuolėtis beliko. Bet jau laikas prisistebėti, kokia eile turėjo prapulti, o į savą vietą leisti katalikų tikėjimą.

§24

JUOKDARYS

Tuo kartu pat šiaip nutiko. Mikalojus Venžikas, dominikonas, karaliui girdint, mokė minią žmonių tikėjimo švento, o norėdamas aiškiai nuo pat pradžios išvesti, pasakojo, kaip Dievas sutvėrė šį pasaulį, arba sviatą, ir kaip pirmuoju tėvu nusidėjo. Tai girdėdamas, vienas senas mulkis, prisiartinęs prie karaliaus, tarė balsu: „Šviesiausias viešpatie, ką tas kunigas zaunija? Dar jaunas tebebūdamas, o sakos matęs sutveriant pasaulį ir kitus tokius dalykus. Kad tarp mūsų nemaž yra daugiau ne šimtą metų sukakusių, o vienok nieko to neatmena.“ Išgirdę tai, apsuokui stovintys žmonės paleido kakarinę ir pradėjo tyčiotis iš pamokslo kunigo. Bet karalius, liepęs tylėti, aiškiu balsu tarė: „Kunigas ne tuos pasakoją daiktus, katruos pats regėjo, bet tuos, katrie nutiko pirm keleto tūkstančių metų.“ Susizgribęs senolis paspūdino šalin, o visa minia apent priderančiai klausė pamokslo²⁶.

§25

KARALIUS TIES ŠATRIJOS KALNU

Karalius Vladislovas Jogaila su kunigaikščiu Vytautu, padėjusiu pamatus katalikų tikėjimo toj vietoj, važiavo toliau ir atvyko ant Šatrijos kalno²⁷. Čia lygia dalia liepė tuojau naikinti daiktus, prigulinčius stabmeldžių tikėjimui. Tą darbą kareiviams atlikus, kunigai, nemokėdami žemaitiškai, pradėjo

²⁰ Kojalowicz Hist. Lit. par. II. [19]

²⁶ Strykowski Chronica. [24]

²⁷ Łasicki de Diis Samogitarum.

apsakinėti Kristų lenkiškai, o lietuviai tuos pačius dalykus persakinėjo žemaitiškai. Dėl klausymo, rods, klausė žmonės pamokslų, bet ką krikštytis nė biškeliu nenorėjo, nes jiems rodės *visų pirma*, jog apsikrikštiję prazurgos, arba nustos, liuosumo ir turės vergauti. *Antra*, jog naujo tikėjimo kunigai privers juos pamesti savą kalbą, o lieps mokytis vokiškai ar lenkiškai. *Trečia*, jog reiks jiems, išsižadėjus senų probočių papročių, sekti pagudimus svetimų žemių. *Ketvirta*, jog motriškosios negalės dėvėti baltu nuometu ir skepeta, nebe darytis drobe pačių austa, bet viską turės pirkti nuo vokiečių. Ko viso buvo datyrę verčiami į katalikų tikėjimą per kryžokus. Karalius su kunigaikščiu, tai išgirdusiu, aiškiai kaip kaltais įkalė: jog be reikalo žemaičiai baidos katalikų tikėjimu, jog apsikrikštijus vokiečiai būtinai prie jų nebepriiderės, jog liuosumai, vyresnybės, seni papročiai ir kalba žemaitiška po seno bus jiems palikta, jog drobės dėvėti niekas motriškosioms negins. O kad geriau tam visam tikėtų, karalius liepė daug plonos drobės suraižyti ir apkrikštytosioms mergaitėms išdalyti, įsakydamas, kad tūlyd jo dovanomis pasipuoštų²⁸.

Iš: Motiejus Valančius, *Raštai*, t. VI, *Žemaičių vyskupystė*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013.

---

²⁸ Simonas Daukantas Istorijoje žemaitiškaj.